

גמרא:

שנינו במשנה: השולח גט לאשתו והגיע בשליח:

ומדייקת הגמרא מלשון המשנה:

מכך שלשון "הגיעו", אשר משמעותו: רדף הבעל במכוון אחר השליח, והגיעו — לא קתני במשנתנו.

אלא קתני "הגיע", ומשמע מהלשון הזאת שנקט התנא, שאפילו אם פגש הבעל את השליח ממילא, ולא רדף אחריו, אלא באקראי פגש אותו, וביטל את הגט, הרי הוא בטל.

ומשמיע לנו התנא בלשון הזאת, כי לא אמרינן היות ולא רדף הבעל אחר השליח, אלא רק ביטל את הגט כשהזדמן לפניו השליח, לצעורה לאשה בלבד הוא דקא

מיכוין, ואין כוונתו לביטול ממש, אלא רק לעכב את הגט במשך תקופת זמן, חודש או חדשים, (2) כדי לצערה.

ואין אנו אומרים אילו היה רוצה לבטלו לגמרי, היה רודף ביוזמתו אחרי השליח ומבטלו בפניו, ולא היה ממתין עד שיפגוש אותו באקראי. אלא, גם באופן שכזה הגט בטל.

שנינו במשנה: או ששלח אחריו שליח, ואמר לו: גט שנתתי לך בטל הוא, הרי זה בטל:

והוינן בה: "או ששלח אחריו שליח", למה לי?!

והלא כבר שנינו שיכול הבעל לבטל את הגט, ופשיטא, שאפילו על ידי שליח הוא יכול לבטלו, שהרי "שלוחו של אדם כמותו".

ותמה הרשב"א: מאי נפקא מינה אם כוונתו היא לביטול גמור, או לעיכוב זמני? והרי אף כשמתכוין הוא לעיכוב זמני, אין השליח יכול לתת את הגט עד שיורה לו הבעל לעשות כן, שהרי לא קבע כמה זמן רצונו לצערה; ומשורה הבעל לשליח לתת את הגט, הרי שלדעת הסובר שהגט עצמו אינו בטל, אף אם מתכוין הוא לביטול גמור של השליחות, כיון שחזר והורה לתת את הגט נמצא שחזר ועשאו שליח, ואם כן אין נפקא מינה אם דעתו לצערה, או דעתו לבטל.

וראה מה שפירש הרשב"א, ומדבריו נראה שהוא גורס בגמרא "לצעוריי", ולפי גירסא זו פירש בגמרא שהוא מתכוין לצחק בשליח ולצערו; אבל גירסתנו, וכן נראה גירסת רש"י: "לצעורה", והיינו לצער את האשה.

יהושע" כאן, ותובא קושייתו בסוגיית הגמרא לקמן לג א בהערות.

ב. כברייאתא בגמרא [לג א] נחלקו רבי ורבן שמעון בן גמליאל, אם בטלו בדיעבד אם מבוטל הוא או לא; וכל זה אם ביטלו בבית דין, כאשר היה הדין קודם תקנת רבן גמליאל, אבל אם ביטלו שלא בבית דין אינו מבוטל, כדמשמע ברש"י לג א ד"ה בטלו, וכמבואר בתוספות לב ד"ה לתרי; ובתוספות בעמוד זה בד"ה מהו, נסתפקו, שמה רק לחומרא אינו מבוטל כשביטלו שלא בבית דין, אבל לא לקולא.

2. נתבאר על פי רש"י, שכתב "לא אמרינן אין בדעתו לבטלו, אלא לצעורה בעלמא חודש או חדשים, שאם היה בדעתו לבטלו, היה רודף אחריו לבטולי".

ומשנינן: אם לא היה נשנה במפורש דין זה, הייתי אומר, שדוקא הוא עצמו יכול לבטל את הגט, ולא על ידי שליח.

כי מהו דתימא: לא אלימא שליחותיה דשליח בתרא משליחותיה דשליח קמא [שליחותו של השליח השני לביטול הגט, אינה עדיפה משליחותו של הראשון לתת את הגט], דיוכל לבטליה [כדי שיוכל לבטל].⁽³⁾

לכן קא משמע לן משנתנו, שיכול הבעל לבטל את שליחות הראשון, אף על ידי שליח אחר.

שנינו במשנה: קרבם הוא אצל אשתו ואמר לה: גט ששלחתי לך בטל הוא, הרי זה בטל:

והוינן בה: למה לי להשמיענו זאת? ! והרי דין פשוט הוא, שיכול הבעל לבטל בפני

לתת. מה שאין כן אם כונתו לביטול, כי אז אינו יכול לתת את הגט. ואילו הרשב"א סובר שיכול הוא למנוע את מסירת הגט גם בלי ביטול, ולכן הקשה מאי נפקא מינה בין עיכוב לבין ביטול. ג. תמהו התוספות: הרי פשיטא שהוא בטל, שהרי הוא עומד וצווח שהגט בטל; ותירצו בשני אופנים:

האחד: דהוה אמינא כיון שאינו מביא עדים על הביטול, אם כן אינו רוצה לבטלו; [וראה בתוספות לקמן לג א, שבתירוץ אחד כתבו שם שביטול השליח בפניו אין צריך שני עדים, וראה מה שכתבו המהרש"א וה"קריני ראם].

השני: מכל מקום נחוש לחומרא שאין הגט מבוטל.

ורבי עקיבא איגר תמה על זה, שהרי אם בפיו אומר שהוא מבוטל, אם כן אין מקום לחוש לחומרא כי "דברים שבלב אינם דברים".

3. כתב רבי עקיבא איגר, דודאי סברא זו, שלא אלימא שליחותא דבתרא משליחותא דקמא, אינה אלא כשהשליח השני נעשה שליח לבטל, אבל אם הבעל הוא המבטל, אלא ששולח שליח להודיע לשליח או לאשה שהגט מבוטל, בזה לא יתכן לומר "לא אלימא שליחותא דבתרא משליחותא דקמא".

וראה שם מה שביאר, מנין לגמרא לפרש את משנתנו בעשה שליח לביטול, ולא בשליח

ובישוב שיטת רש"י, כתב רבי עקיבא איגר, על פי מה שהביא שם דלעשיית שליח גט צריך שני עדים לקיים את הדבר, כי "אין דבר שבערוה פחות משנים", ונמצא, שאם כוונתו לעיכוב זמני והשליח לא בטל, הרי כשירצה הבעל שישלח לה את הגט, לא יצטרך שני עדים, ואילו אם הוא ביטול השליחות, אם כן יצטרך לאחר זמן לשני עדים כדי לחדש את השליחות, וראה עוד בדבריו נפקא מינה לעוד שני ענינים, ראה שם; וראה עוד בישוב שיטת רש"י ב"תורת גיטין" בדיבור הראשון לפרק זה.

ב. וה"קהלות יעקב" גיטין סימן כה [ועוד אחרונים], דן, בבעל שעשה שליח לגירושין, ואחר שעשאו שליח אמר הבעל שאינו רוצה בגירושין, אך לא ביטל את השליחות או את הגט, שיש לומר שהשליח יכול לעשות שליחותו; וראה שם שתלה דין זה בגדרי "שליחות"; והביא שם, שב"תורת גיטין" סימן קמא סעיף ס נראה, שאין הבעל יכול לעכבו מלעשות את השליחות.

וכתבו אחרונים לפרש, שבזה נחלקו הרשב"א ורש"י. לרש"י אפילו אם הבעל אינו רוצה בגירושין, אין מניעה לשליח מלתתו. ומה שכתב רש"י שהוא מתכוין לצערה, היינו שהוא מבקש דרך בקשה מהשליח שלא יתן את הגט עד שיוורה לו, אבל לא חל שום דין, ואם ירצה השליח לתת על אף בקשתו של הבעל, יכול הוא

לצעורה קא מיכוין, אם הבעל בעצמו ביטל בפניה, כי איהו הוא דלא טרח אדעתא לצעורה [אין סברא שיטריח את עצמו להגיע אליה אך ורק כדי לצערה], ולכך ודאי לביטול הגט נתכוין.

אבל אם שלח לה על ידי שליח, דלא אכפת ליה כי טרח [לא איכפת לו שיטרח] השליח, ודאי לא לביטול הגט נתכוין, אלא רק לצעורה קא מיכוין, ולא לביטול אמיתי של השליחות.

קא משמע לן משנתנו, כי אף בכי האי גוונא ביטול הוא, ולא לצערה נתכוין.

שנינו במשנה: אם משהגיע גט לידה אינו יכול לבטלו:

ותמהינן: פשיטא שאם כבר קיבלה את הגט, שוב אי אפשר לבטלו, שהרי כבר גרושה היא?! (5)

ומשנינן: לא צריכא, לא הוצרכה משנתנו להשמיענו זאת, אלא היכא דמהדר עליה מעיקרא לבטולי, שהיה הבעל מחזר אחר השליח למוצאו, והי רודף אחריו כדי לבטל את הגט קודם שהגיע הגט ליד האשה,

כי מהו דתימא, איגלאי מילתא למפרע דכבר קודם לכן, לפני שהגיע הגט לידה, בטולי

האשה כשם שיכול הוא לבטל בפני השליח. כי היות והאשה יודעת מהביטול, שוב לא תינשא באותו גט, ואין מקום לחוש כאן משום תיקון העולם.

ומשנינן: מהו דתימא, כי לא אמרינן שאפילו אם פגש הבעל את השליח באקראי וביטל את הגט, לצעורה בעלמא קא מיכוין הבעל, אלא אומרים אנו שמתכוין הוא באמת לביטול הגט, הני מילי כשאומר "גט זה בטל" לשליח, ואפילו כשפגשו באקראי

אבל כשאומר כן לדידה [לאשה עצמה], הרי אפילו אם קידם אצלה לומר לה כן, ודאי לצעורה בעלמא הוא קא מיכוין, ולעכבה זמן מה מלהנשא, ותו לא.

קא משמע לן משנתנו, שאף כשאומר לאשה "גט זה בטל הוא", כוונתו היא לביטול אמיתי של הגט. (4)

שנינו במשנה: או ששלח אצלה שליח, ואמר לה גט זה בטל הוא, הרי זה בטל:

והוינן בה: למה לי להשמיענו זאת?! והלא פשיטא הוא, כי מה יש לחלק בין שלח לה על ידי שליח, או אמר לה בעצמו?

ומשנינן: מהו דתימא אימתי אין אנו אומרים

מתכוין לצערה, אלא כשקידם ובא אצל אשתו, אבל כשפגשה באקראי יש לומר שכוונתו לצעורה בעלמא, וכסברא שאמרה הגמרא לעיל גבי שליח; והיה לו לתנא לומר: "נזדמן אצל אשתו", ולא "קידם אצל אשתו"! ולא יישבו.

5. נקטו הראשונים בסוגייתנו, דאף תוך כדי דיבור מהגירושין אין יכול לבטל, ודלא

הודעה בעלמא, ראה דבריו על תוספות בד"ה איהו דלא טרח, ויובאו מדבריו בהמשך הסוגיא. וראה עוד שם, שכתב לדון לפי מה שביאר שהשליח אינו כמודיע בעלמא, דאם כן למה לא נאמר: "מילי לא מימסרן לשליח" [כדלעיל כט א], ראה שם.

4. הקשו התוספות: הרי עדיין לא שמענו שאינו

אבל אם אמר: "פסול הוא", או שאמר "אינו גט" — לא אמר כלום!

כי אין במשמעות לשונות אלו שרוצה לבטל את הגט מכאן ולהבא, אלא שהוא מוציא עליו שם פסול, כאילו היה הגט פסול מכבר, והרי אין הדבר כן, אלא הוא גט כשר. (8)

ומקשינן: למימרא [האם רצונך לומר] ד"בטל", לישנא דלכבטיל מכאן ולהבא משמע, ומשום כך נחשב לשון זה לביטול? (9)

בטליה בלבו, שהרי מתברר עכשיו שרדיפתו אחר השליח היתה משום שרצה לבטל את הגט, ויהיה הגט בטל. (6)

קא משמע לן משנתנו, שאין הגט בטל. (7)

תנו רבנן: אם אמר הבעל לשליח או לאשה: "בטל הוא הגט", או שאמר: "אי אפשי בו" — דבריו קיימין! כי משמעות לשונות אלו היא על ההוה, שרוצה לבטל עתה את הגט מכאן ולהבא. לפיכך מועילים דבריו, והרי הגט בטל.

לא, וראה עוד בדבריהם בטעם הדבר שאין מועיל כאן גילוי דעתו.

8. הקשה הרשב"א: והרי שמא באמת פסול הוא משום שנכתב במחובר, או שנכתב שלא לשמה, או שהוא מזויף, ויש לנו להאמין את הבעל בכך, ב"מיגו" שהיה מבטל את הגט! ויישב, שאם היה מתכוין לכך, היה מפרט בפנינו מה הוא פסולו של גט זה, ראה שם. וראה עוד ב"חידושים מכתב יד" שהקשה כן, אך לא הזכיר "מיגו"; ויישב בשני אופנים.

וראה היטב לשון רש"י בעמוד ב בד"ה "אינו מועיל" שמבואר שם, שלשון זו אינה מועילה לביטול, וכתב שם רש"י: "משמע שהוא אינו מבטלו, אלא מעיד בו שהוא פסול, והא לא חזינן ביה פסול, ויתקיים בחותמיו", וראה עוד ברש"י בעמוד זה ד"ה פסול הוא, שכתב: "לא משמע דאיהו מבטל ליה, אלא מוציא עליו שם פסול, והא ליכא".

9. הקשה הרשב"א: מנין לנו להוכיח מן הברייתא שלשון "בטל" משמע להבא, והרי יש לומר שמשמעות הלשון היא שהוא כבר בטל, דהיינו שהוא כבר ביטלו לפני כן, ולכן דבריו קיימין, משום שהברייתא הזו סבירה ליה "בטלו מבטל", והוא נאמן לומר שהוא כבר ביטל

כרשב"ם, בכבא בתרא קצט ב שכתב, דמן התורה בטל הגט אף תוך כדי דיבור.

וב"קהילת יעקב" [כלל שיד], הוכיח מסוגייתנו כהרשב"ם, דאם כהראשונים, למה לא תירצה הגמרא, דקא משמע לן, דאף תוך כדי דיבור אי אפשר לבטלו.

וכבר הרגיש בזה הרשב"א, וכתב, דהוא הדין דהוה מצי לשנויי הכי; וראה מה שכתב רבינו עקיבא איגר ליישב.

6. הקשה הרשב"א: בשלמא לרבי הסוכר: בטלו שלא בפני השליח הרי הוא מבטל בדיעבד, שפיר סליק אדעתין הכי. אבל לרבי שמעון בן גמליאל דאמר: "בטלו אינו מבטל", איך יעלה בדעתנו שתועיל גילוי דעתו, והרי אף אם ביטול גמור הוא, סוף סוף הרי זה שלא בפני השליח! וראה מה שיישב שם, וראה עוד ב"קרני ראם".

7. ביארו התוספות בד"ה מהו, שלא אמרו בסוגייתנו, שאין מועיל גילוי הדעת שרצונו לבטלו, אלא משום שגילוי הדעת לא נגמר אלא עד שנתן את הגט, כי עד שלא נתן את הגט יש לומר שכונתו היתה לזרוז לתת את הגט מהר; אבל באופן שהיה גילוי דעת גמור קודם שנמסר הגט, דין זה תלוי במחלוקת אביי ורבא לקמן [לד א], אם "גילוי דעתא בגיטא מילתא היא" או

ומסקינן לקושייתנו: אלמא, הרי מוכח, דלשון "בטל", מעיקרא משמע! ולא שמבטלה מכאן ולהבא, אלא הוא מודיע עתה שכבר קודם לכן היתה בטילה.

ואם כן, תקשה הברייתא, מדוע כשאומר על הגט "בטל הוא", חשיב ביטול, והרי אינו בא כעת לבטלו מכאן ולהבא, אלא מודיע שקודם לכן כבר היה בטל, ואם כן אין בדבריו כלום, שהרי עד עתה ודאי גט כשר היה.

אמר אביי: לא קשיא, כי לעולם "בטל", שתי לשונות משמע:

לב-ב

א. משמע דבטל היה מתחילה.

ב. ומשמע דליבטיל מכאן ולהבא. ולפיכך:

גבי גט — כשהוא אומר "גט זה בטל הוא" — אנו מניחים כי לישנא דמהני ביה בגט קאמר [כוונתו ללשון המועילה בגט], והיינו שיתבטל הגט מכאן ולהבא, שהרי דוקא משמעות זו מועילה בגט.

והרי אינו כן, כי האמר רבה בר איבו אמר רב ששת, ואמרי לה, ויש אומרים שכך אמר רבה בר אבוה:

המקבל מתנה מחבירו, שאמר המקבל לאחר שבאתה המתנה לידו: "מתנה זו מבוטלת היא", או שאמר "תיבטל המתנה", או שאמר "אי אפשר בה" — לא אמר כלום!

ומשום שמשמעות לשונות אלו היא, שעתה הוא רוצה לבטל את הזכיה במתנה, לאחר שבאה לידו, והרי לאחר שזכה במתנה אין בידו לבטל את זכיותו. ואם בא בעל חוב של מקבל המתנה לגבות את חובו ממנו, הרי הוא יכול לגבותה מן המתנה, כי היא שייכת למקבל המתנה, ולא לנותן המתנה.

אבל אם לאחר שקיבל את המתנה אמר: "בטלה היא", או שאמר "אינה מתנה" — דבריו קיימין, וחוזרת השדה לנותן, ובעל חובו של מקבל המתנה אינו יכול לגבותה ממנו בחובו, משום שמשמעות לשונות אלו היא, שהמתנה היתה בטילה מתחילה, ועוד קודם שקיבלה לא נתרצה לזכות בה. ונאמן הוא על כך, משום שהודאת בעל דין כמאה עדים דמי, ולפיכך שייכת המתנה לנותן.⁽¹⁰⁾

במיגו שהיה מבטל את הגט עכשיו?!

ועוד תמה: למה מקשה כן הגמרא רק על הברייתא, ולא הקשתה כן על משנתנו, שהרי גם במשנתנו מבואר שאם הוא אומר "בטל הוא" דבריו קיימין, [וראה מה שכתב הרמב"ן בישוב קושיא ז']?!

ויישב הרשב"א קושיא אחת בחברתה, כי ממשנתנו אכן אין להקשות, וכפי שהקשה; ורק מהברייתא שהביאה לשון זו יחד עם "אי אפשר" משמע שהוא ביטול מכאן ולהבא, ולא סיפור

דברים שהוא כבר בטל, וראה בהערה בעמוד ב על ספק הגמרא במי שאמר "בטל" ולא אמר: "בטל הוא".

10. נתבאר על פי רש"י, שכתב: "לא אמר כלום, וזכה בה על כרחו, ואם יש לו בעל חוב גובה אותה בשבילו [כלומר: גובה אותה מן הנותן, בשבילו ובמקומו של מקבל המתנה שאינו רוצה בה], לפי שכל הלשונות הללו לשון עתיד הן, והואיל וקבלה אינו יכול לחזור בו"; וממילא מוכרח מדברי רש"י, שבסיפא מועילים דבריו